

Індустріальні парки як інструмент розвитку регіональної економіки: теоретичні аспекти

Розкрито характеристики індустріальних парків та їх особливості в Україні. Проаналізовано та класифіковано основні види індустріальних парків. Досліджено відмінності індустріальних парків від інших спеціальних економічних зон.

Ключові слова: індустріальний парк, інвестиції, спеціальна економічна зона.

Постановка проблеми. З метою підвищення інвестиційної активності регіонів та забезпечення їх конкурентоспроможності у економічно розвинутих країнах і країнах, що розвиваються, використовуються різні територіально-організаційні механізми стимулювання розвитку окремих територій. Україна теж має певний досвід таких механізмів у формі спеціальних економічних зон, територій пріоритетного розвитку, технопарків та інші. Однак на сьогодні в Україні поняття «СЕЗ» повністю дискредитоване через використання корупційних схем, низький рівень їх бюджетної ефективності. Думки фахівців із доцільності використання спеціальних економічних зон в Україні є кардинально протилежними. Однак слід наголосити, що негативною є не сама концепція запровадження спеціальних економічних зон, а особливості механізмів її впровадження в Україні. В останні роки підтримку з боку органів центральної та місцевої влади, вітчизняних, іноземних інвесторів отримала ідея створення індустріальних парків (ІП) в Україні. Головною їх перевагою є більш досконала система організаційно-інформаційних механізмів стимулювання процесів їх створення та функціонування, а також відповідність нормам СОТ. Індустріальні парки покликані не лише стимулювати інвестиції у промислове виробництво, але і забезпечити створення нових робочих місць, покращення галузевої структури реального сектора економіки. Однак процеси формування індустріальних парків в Україні, незважаючи на прийняття відповідного закону та концепції розвитку, знаходяться лише на початковій стадії та стикаються з цілим рядом проблем, у тому числі із недостатнім теоретичним обґрунтуванням їх сутності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням доцільності запровадження індустріальних парків в Україні, інструментам їх

державної підтримки присвячені праці О. О. Молдаван [4]; проблеми правового забезпечення їх функціонування знайшли відображення у працях В. В. Поєдинка [5]; дослідження видів індустріальних парків у працях І. В. Митрофанової, Є. В. Родионової [6]. Вагомим у висвітленні проблем стимулювання створення та функціонування індустріальних парків в Україні є внесок О. О. Єгорової [2]. Однак окремі теоретичні засади функціонування ІП, зокрема їх класифікація, відмінності різних видів спеціальних економічних зон потребують поглиблених досліджень.

Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності, основних видів індустріальних парків та їх ролі в забезпеченні розвитку регіональної економіки.

Виклад основного матеріалу. Проведений ретроспективний аналіз функціонування ІП показав, що індустріальні парки є не новим явищем в економіці розвинутих країн. Перший ІП був створений в Манчестері в Англії ще у 1896 р. Ернстом Холі, який придбавши близько 10 га землі, створив транспортну та інженерну інфраструктуру та почав здавати в оренду, підготовлені майданчики промисловим компаніям. В минулому столітті ІП почали активно створюватись в Європі та США переважно у великих містах, транспортних та промислових зонах. Лише в Німеччині функціонувало більше 200 ІП, в США – 400 ІП. Прикладами успішного функціонування ІП є індустріальні парки Великобританії (Milton Park), Фінляндії (Key East Business Park), США (Wilmilgton Industrial Park), Німеччини (Frankfurt-Hochst) тощо [1]. В останні роки індустріальні парки почали активно створюватись в Азії, колишніх постсоціалістичних країнах. Зокрема в Росії існує близько 250 майданчиків у більше як 30 регіонах. Найбільша їх частина це державні парки, що створені на кошти регіональних та федеральних бюджетів. І хоча більшість з них формуються та мають лише концепцію розвитку, ряд регіонів, що є лідерами в цих процесах, досягли значних успіхів, зокрема мова йде про ІП Калузької, Липецької області, Республіки Татарстан. Таким чином, індустріальні парки були і є одним з найпоширеніших видів спеціальних економічних зон не лише розвинутих країн, але і країн, що розвиваються.

Процес створення індустріальних парків в Україні знаходиться на початковому етапі. Історія формування та розвитку індустріальних парків в Україні сягає 90-х років, коли зважаючи на успішний світовий досвід, ряд регіонів України ініціювали створення таких парків на своїх територіях. Так, індустріальні парки були включені до стратегій соціально-економічного розвитку більшості регіонів України: у 2006 р. – Рівненської і Київської областей, у 2007 р. – Івано-Франківської, Львівської, Донецької і Вінницької

областей, у 2008 р. – Кіровоградської, Тернопільської, Луганської і Херсонської областей, у 2010 р. – Запорізької, Харківської, Сумської областей та Автономної Республіки Крим, у 2011 р. – Дніпропетровської, Одеської, Житомирської, Миколаївської областей, у 2012 р. – Волинської області. У деяких регіонах були прийняті окремі детальні програмні та інші документи щодо створення та розвитку індустріальних парків на їх територіях, зокрема в 2007 р. рішенням Харківської обласної ради затверджено «Програму створення індустріального парку «Рогань» в Харківській області», у 2008 р. рішенням Закарпатської обласної ради – «Програму створення індустріальних парків на території Закарпатської області на 2008-2012 роки», у 2011 р. рішенням Одеської обласної ради – «Концепцію створення індустріальних (промислових) парків в Одеській області» [2; 4].

Однак на законодавчому рівні цей процес був закріплений лише у 2012 р. прийняттям Закону України «Про індустріальні парки» та розробкою Концепції створення індустріальних (промислових) парків.

Згідно частини 3 пункту 1 статті 1 Закону України «Про індустріальні парки» індустріальний парк – це визначена ініціатором створення індустріального парку відповідно до містобудівної документації облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої учасники індустріального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері промислового виробництва, а також науково-дослідну діяльність у сфері інформації та телекомунікації на умовах, визначених цим Законом та договором про здійснення господарської діяльності у межах індустріального парку [3].

Для того щоб зрозуміти, чому саме до ІП на сьогоднішній день в країні існує посилені інтерес з боку державних, регіональних органів влади та суб'єктів господарювання важливо з'ясувати їх відмінність від інших видів спеціальних економічних зон. В Україні є певний досвід функціонування технопарків, яких часто сплутають з ІП. Основна відмінність їх від ІП полягає в тому, що технопарки сприяють розробці та впровадженню нових технологій у виробництво, для них є обов'язковою присутність науково-дослідної складової у вигляді наукових інститутів, центрів, університетів. На відміну від них, ІП забезпечують підприємства інфраструктурою для здійснення їх основної діяльності.

Близьким поняттям до ІП є промислова зона. Основною їх відмінністю є наявність у індустріальних парків єдиної концепції розвитку території, що передбачає створення пулу орендаторів, єдиної системи управління, надання комунальних, інформаційних, охоронних та інших послуг [6].

Говорячи про індустріальні парки, важливо з'ясувати їх сутність, основні характеристики, види та роль в економічному розвитку регіонів.

Основна роль індустріальних парків полягає у зростанні інвестиційної активності, економічному розвитку та рості виробництва на певній території, формуванні точок регіонального зростання та вирішенні соціально-економічних проблем розвитку регіонів. Саме на ІП покладається важливе завдання забезпечення структурних перетворень та технологічної модернізації економіки України. Крім того, створення ІП типу грінфілд дозволяє екологічно та естетично структурувати населені пункти, «очистивши» міста від промислового виробництва.

Основними характеристиками ІП є наявність промислової землі, інженерна інфраструктура, керуюча компанія, забезпечення юридичних умов (рис. 1). Підприємства, що розміщені на території ІП здебільшого пов'язані технологічним ланцюгом та спільним використанням території, послуг, що надає керуюча компанія (виробничі потужності, складські приміщення) з метою забезпечення синергетичного ефекта від економії витрат.

Проведений більш детальний аналіз основних характеристик індустріальних парків дозволив виділити ряд класифікаційних ознак та згрупувати основні види ІП (рис. 2).

Серед ІД існує поділ за типом виробничих майданчиків. Так грінфілд – це нові парки, побудовані з нуля, а браунфілд – це старі, що виникли на місці колишніх промислових зон. На думку фахівців, ІП типу грінфілд будуть привабливими переважно для великих компаній, що шукають площі для забудови промисловими спорудами під свої специфічні потреби. До таких парків найчастіше залучають іноземних інвесторів. Так до індустріального парку Львівщини Рясне-2 типу грінфілд в найблищій перспективі планується залучити інвестиції японської компанії Fujikura, що спеціалізується на виробництві автомобільної електропроводки. Сума інвестицій японської компанії в Україні становитиме 75 млн дол. США та 3 тисячі робочих місць.

Щодо ІП типу браунфілд то це найчастіше приватні індустріальні парки, що уже мають певну інфраструктуру, що вибудувалась протягом останнього часу. Вони викликають інтерес у невеликих компаній, виробничі комплекси яких можуть розміщуватися у стандартних приміщеннях.

За правом власності ІП поділяють на муніципальна та приватні. Найбільш ефективними є муніципальні, основною ціллю яких є не отримання прибутку від проекту, чи оренди землі, а залучення інвесторів,

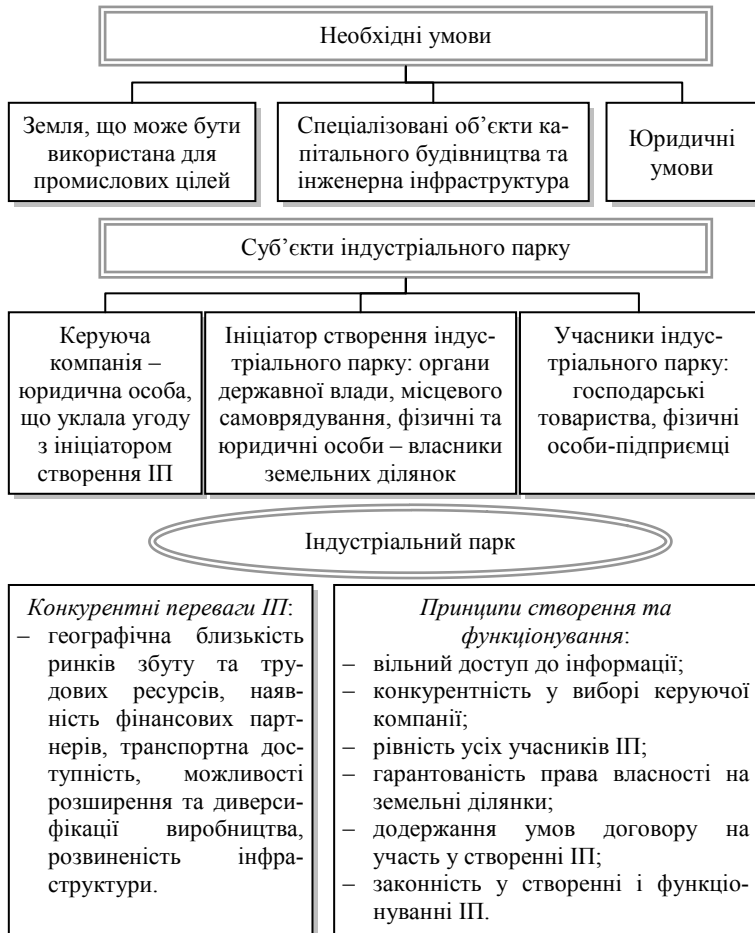

Рис. 1. Основні характеристики індустріальних парків

що згодом сплачуватимуть податки та створюватимуть нові робочі місця. Приватні ІП часто мають спекулятивний характер. Вони повинні повернути вкладені в інфраструктуру кошти, тому ціни на послуги у них, як правило, є вищими. До таких парків ставляться вищі вимоги щодо рівня ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Для України на даному етапі розвитку найбільш прийнятними є муніципальні ІП.

Рис. 2. Класифікація основних видів індустріальних парків

За галузевою структурою ІП розділяють на універсальні та спеціалізовані. Серед резидентів універсальних парків підприємства різних компаній, що не пов'язані між собою технологічними процесами. Єдиним критерієм є те, що підприємства не повинні вступати в протиріччя в плані екології. Спеціалізовані парки, в свою чергу, бувають двох видів. Згідно першого виду – один якірний резидент підбирає під себе компанії

з супутнім бізнесом, згідно другого – відбувається інтеграція незалежних один від одного компаній, що працюють в одній галузі.

У світовій практиці функціонування ІП можна виділити дві основні моделі управління ІД. Згідно першої моделі – управління ІП здійснюється управляючою компанією, що надає підприємствам не лише площадки для розміщення виробництва, але і необхідну інфраструктуру та послуги. Згідно другої моделі – дрібні індустріальні парки не управляються спеціальною компанією, а фірми, що розмістили виробництво на єдиній території, надають усі необхідні послуги та залучають підприємства зі сторони.

Розрізняють також ІП *за статусом індустріального парку*. Система стимулювання індустріальних парків в Україні передбачає три рівня: не включений до Реєстру індустріальних парків, включений до Реєстру індустріальних парків та зі статусом національного проекту.

Система стимулювання першого рівня доступна для всіх індустріальних парків і передбачає такі стимулюючі механізми [2]:

- спрощена процедура доступу до виробничих площ для ініціатора і/або керуючої компанії та учасників індустріального парку в межах індустріального парку (набуття прав власності на земельну ділянку державної та комунальної власності) та подальше гарантування прав на земельні ділянки у межах індустріального парку;
- інформаційно-консультативна підтримка з боку Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України ініціаторів створення індустріальних парків, керуючих компаній та потенційних учасників, представників органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, бізнес-середовища щодо умов створення та функціонування, розроблення концепцій індустріальних парків, визначення придатних для створення індустріальних парків земельних ділянок в регіонах України тощо;
- можливість отримання коштів з державного чи місцевих бюджетів для фінансування комплексу заходів щодо вибору території індустріального парку та її облаштування на землях державної чи комунальної власності.

Система стимулювання другого рівня передбачає додатковий механізм, доступний лише для індустріальних парків, включених до Реєстру індустріальних парків, а саме державну фінансову підтримку. Учасники індустріального парку звільняються від – пайової участі у розвитку інфраструктури населених пунктів у разі будівництва об'єктів у межах

індустріального парку; сплати ввізного мита за ввезення устаткування, обладнання та комплектуючих до них, що не виробляються в Україні та не є підакцизними товарами, для здійснення господарської діяльності у межах індустріальних парків. Керуючі компанії та ініціатори створення – суб'єкти господарювання: звільняються від пайової участі у розвитку інфраструктури населених пунктів у разі будівництва об'єктів у межах індустріального парку; – отримують безвідсоткові кредити (позики), цільове фінансування на безповоротній основі для облаштування індустріальних парків; – звільняються від сплати ввізного мита за ввезення устаткування, обладнання та комплектуючих до них, матеріалів, що не виробляються в Україні та не є підакцизними товарами, для облаштування індустріальних парків [2; 5].

Система стимулювання третього рівня розробляється і розповсюджуватиметься лише на індустріальні парки зі статусом національного проекту. Визначається механізм надання індустріальному парку статусу національного проекту. Такий статус отримають індустріальні парки, що матимуть національний масштаб та вирішуватимуть завдання державної ваги. Очікується, що економічні умови для цієї групи індустріальних парків, у т.ч. щодо державної фінансової підтримки, мають включати поряд із визначеними стимулами для індустріальних парків першого і другого рівнів додаткові преференції та бути найбільш сприятливими і привабливими для інвесторів єгорова [2].

За регіональною приналежністю розрізняють індустріальні парки в межах одного муніципалітету та міжмуніципальні.

Висновки. Підводячи підсумки вище викладеного слід сказати, що індустріальні парки є порівняно новим та одночасно перспективним видом спеціальних економічних зон в Україні. Його переваги полягають у можливості підвищення інстиційної активності певних територій, створенні регіональних точок зростання, проведенні структурної перебудови економіки, створенні нових робочих місць, «очищенні» міст від промислового виробництва.

Хоча в Україні і розроблено трирівневу систему стимулювання індустріальних парків, однак існуючі стимули є не настільки вагомими, як допустимо у сусідніх країнах, де використовуються пільги при оподаткуванні, прибутку, ПДВ, земельного, транспортного податку, а задекларована в Законі можливість отримання коштів з державного чи місцевих бюджетів не є обов'язковою, а в умовах бюджетного дефіциту зводиться до нуля.

Проведений аналіз різних видів індустріальних парків, дозволяє виділити ті, що є найбільш прийнятними для України в сьогоденних умовах господарювання – це муніципальні парки типу гріндфілд.

Список використаних джерел

1. Прорвемся через парк // Вісник Міністерства доходів і зборів України. – 2013. – №19.
2. Єгорова О. О. «Щодо заходів стимулювання створення та функціонування індустріальних парків в Україні» [Електронний ресурс] / О. О. Єгорова // Аналітична записка. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1340/>
3. Закон України «Про індустріальні парки» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2013. – № 22. – Ст. 212.
4. Молдаван О. О. Доцільність запровадження індустріальних парків в Україні [Електронний ресурс] / О. О. Молдаван. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/36177>
5. Поседин В. В. Правовой режим индустриальных парков в Украине [Електронний ресурс] / В. В. Поединок. – Режим доступу : http://www.sn-jurid.crimea.ua/arhiv/2013/26_2-2law/Pojedynok_V.V.pdf
6. Митрофанова И. В. Преимущества и проблемы организации регионального промышленного комплекса в формате индустриального парка / И. В. Митрофанова, И. А. Митрофанова, Э. В. Родионова, М. Г. Майорникова // Известия Волгоградского государственного технического университета. Серия «Актуальные проблемы реформирования российской экономики (теория, практика). – 2013. – №11.

Benovska L. Y. Industrial parks as a tool of development of regional economy: theoretical aspects.

The characteristics of industrial parks and their features in Ukraine are revealed. The main types of industrial parks are analyzed and classified. The differences between industrial parks and other special economic zones are investigated.

Key words: industrial park, investments, special economic zone.

Беновская Л. Я. Индустриальные парки как инструмент развития региональной экономики: теоретический аспект.

Раскрыты характеристики индустриальных парков и их особенности в Украине. Проанализированы и классифицированы основные виды индустриальных парков. Исследованы различия индустриальных парков от других специальных экономических зон.

Ключевые слова: индустриальный парк, инвестиции, специальная экономическая зона.